

Ahmet R. Altınok* ile E-Devlet Üzerine Söyleşi

“Don’t be in line, be online”

Zafer Yılmaz

Sizinle, kısaca e-devlet denilen, internetin kamu yönetimine uygulamaları üzerine konuşacağız. Fakat buna geçmeden önce, Türkiye’de internet kullanımından biraz bahsedelim istiyorum. Dünyada yaklaşık 650 milyon kişinin internet kullanıcısı olduğu biliniyor. Türkiye için bu rakam nedir?

İnternet kullanımıyla ilgili OECD’nin bir raporu var. Burada ülkeleri üç lige ayırmış. Türkiye bu liglerden ikincisinde. Zaten birinci ligde 15-20 civarında ülke var. İkincide 40 civarında, diğerleri üçüncü ligde görünüyor. Burada internet kullanım oranıyla ilgili somut rakam verecek olursak, elimizde yeni yapılmış bir çalışma var. Buna göre, Türkiye’de internet kullanım oranı %16 olarak görünüyor. Daha önceki çalışmalarda, istatistiklerde %7 rakamı geçiyordu. Ama bu daha yeni, son zamanlarda yapılmış bir çalışma. Tabii internet kullanım oranı veya *internet penetration rate* diye tabir edilen oranı yüzde yüz tespit edebilmek mümkün değil. Bazı is-

tatistikler her bir IP numarasını bir kişi olarak alırken, bazıları her bir bilgisayarı bir bağlantı olarak alıyor. Oysa bizim ülkemizde bir bilgisayardan (özellikle internet kafeleri düşünürsek) birden fazla insan internete çıkış yapabilmektedir. İnternet kafeler elbette diğer ülkelerde de var, ama zannederseniz internet kafelerden en fazla Türkiye’de faydalanılıyor. Resmî istatistiklere göre, internet erişimi olan nüfusun toplam oranı % 16 görünüyor. Bizde aynı IP numarasından pek çok insan internet kafelerden faydalanabiliyor. Ayrıca, okullarda, üniversitelerde, değişik yerlerde internette aynı bilgisayardan değişik kişilerin faydalandığı bir gerçek. Bu da dikkate alınırsa, bu rakamın %16’dan daha fazla olduğu kanaatindeyim. Kaldı ki, bu sayı giderek artmaktadır. Gelişmiş ülkelerle kıyasladığımızda, bu konuda en ileri ülke %75 ile Singapur; ama Singapur bir site devleti, bildiğiniz gibi, 4 milyon nüfuslu ve bilgi işlem teknolojilerine bundan 20 sene önce yatırım yapmaya başlamış. İlk bilgisayar montajı sektörünü Uzak Doğu’da yapan, vergi avantajlarından dolayı tercih edilen bir ülke.

* E-devlet uzmanı, vali yardımcısı.

İkinci sırayı İskandinav ülkeleri alıyor: Norveç %63, Finlandiya % 45, Danimarka %60. Daha sonra Kanada çarpıcı bir örnek % 60, Amerika %57, diğer Avrupa ülkeleri-riyse, örneğin Almanya daha %36'larda, İngiltere % 34'de, yani zannedildiği gibi çok ileri değiller. Bu konuda Singapur'u istisna tutacak olursak, başta İskandinav ülkeleri, ondan sonra Kanada, Amerika, daha sonra Avrupa geliyor. Yani üçüncü sırada yer alıyorlar.

Peki, bir kıyaslama yapacak olursak, ülkemizin durumunun iyi olduğu söylenebilir mi?

Şimdi rakamlara bakacak olursak iyi olmadığı ortada. Ama bunu geliştirme potansiyeli var mı? Var. Bir kere her bilgisayar internete bağlanma kapasitesine sahip. Bugün en düşük konfigürasyonlar bile, bir modem aracılığıyla telefon hattının bulunduğu her yerden internete bağlanılabiliyor. İnternete bağlanmak için değişik alternatifler var. Örneğin ADSL sistemi. Bu sistem hızlı bağlanmaya olanak tanıyan ama yine Telekom altyapısına ihtiyaç duyan bir sistem. Yine uydu üzerinden çift taraflı olarak internete bağlanmak mümkün. Avrupa'da bu hizmeti sunan servis sağlayıcıları var. Bizde de Tele-kom'un tekel olması nedeniyle, bu işi resmî olarak yapmak için başvuruda bulunan şirketler olduğunu biliyorum; ama siz Avrupa'daki bir firmaya abone olarak Türkiye'den de uyduya bağlanabilirsiniz.

Ama bu çok pahalı olacak.

Tabii bu daha masraflı. Ayrıca uydu bağlantılarından iki yönlü hizmet sunanlar var, tek yönlü sunanlar var. Yani, siz internetten uydu aracılığıyla bilgi indirebiliyorsunuz, *download* yapabiliyorsunuz, ama bilgi göndermek için (*upload*) için evdeki telefon hattını kullanmak zorundasınız. Bunlar kısmen ucuz. Ancak, iki yönlü, yani hem verme hem alma hizmeti sunan sistemler -ki bunların mantığı televizyon canlı yayın sistemleri gi-

bidir- şu anda sadece büyük şirketler için ekonomik olmaktadır. Şunu da unutmayalım, bütün teknolojik ürünler gibi bu da zamanla ucuzlayacaktır. Dolayısıyla, hatlara bağlı in-ternet bağlantısı zamanla ortadan kalkacak. Coğrafi sıkıntı olmaksızın ülkenin her yerinden internete bağlanılabilecek. Öte yandan, internete (kablo) televizyonlar üzerinden de bağlanılabiliyor. Yüksek çözünürlüklü (*high definition*) TV sistemi bugün Avrupa'da, Amerika'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu televizyonlar normal program yayınları yanında internet bağlantısı da sağlayabiliyor-lar; hem de yüksek hızla. Bunun için "*cable modem*" denilen bir modem bağlanıyor. Sonuç olarak bunu da bir alternatif olarak yaygınlaştırmak mümkün. Yine cep telefonları da internete bağlanabilecek bir araç. *GPRS* ve *WAP* üzerinden şu anda ülkemizde internete bağlanmak mümkün. Ayrıca yeni nesil G3 ve ileride çıkacak olan G4 mobil telefonlarında görüntülü bağlantı ve TV yayınları da söz konusu olabilecek; yani, hem bağlantı yapacaksınız hem de multi-medya içerikleri, ses ve görüntüyü internet üzerinden telefonunuzdan görebileceksiniz. Bu bağlamda, şu gelişmeden de bahsetmekte fayda var: Teknolojik cihazlar gittikçe birbiriyle birleşiyor. Buna "*convergence*" deniyor. Yani, bundan 10 sene sonraki dünyada muhtemelen televizyon ve bilgisayardan ayrı aletler olarak bahsetmeyeceğiz. Nitekim radyo, televizyon, video, teyp (hatta plak) hepsi ayrı cihazlardı. Şu anda bile bunların yavaş yavaş birleştiğini görüyoruz. Yani hızlı bir "*convergence*" süreci yaşıyoruz. İlerde bunun içerisinde cep telefonu da girecek. Dolayısıyla, cep telefonu dediğimiz cihaz da aynı zamanda bilgisayar, da-tabank olacak, görüntülü telefon olacak; televizyon özelliği olacak; onunla radyo dinleyebilecek, internete bağlanabileceksiniz. Sesli komut-

larla bilgisayarları kullanma konusunda (*sound syntysing*) yoğun çalışmalar sürdürülüyor. Bu gerçekleştiğinde klavye ihtiyacı ortadan kalkacak; bilgisayarı sesle yöneteceğiz; *word* dokümanlarını sesle yazacağız.

Bu birleşmenin nihaî safhasında ise bir cep telefonu (artık bu cihaza cep telefonu mu denir, başka bir şey mi bilemiyorum) şimdi kullandığımız dört-beş cihazın işlevini yerine getirebileceğiz.

Bilgi teknolojilerinin mobil ortama taşınması yeni bir kavramı da ortaya çıkardı. Şimdiye kadar, *e-government*'i yani e-devleti tartışıyorduk, bundan sonra *m-government*, yani *mobile-government*'i konuşacağız. Biraz açacak olursak, resmî işlemlerin internet üzerinden yapılmasına e-devlet diyoruz. Bir de bu işlemleri masa üzerindeki hantal bilgisayarlardan değil, çok gelişmiş G3, G4 jenerasyon telefonlardan yaptığımızı düşünün. Buna da m-devlet, mobile-devlet diyoruz.

Şu hâlde internete bağlantıyla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Değişik fırsatlar var önümüzde. Ülkemizin de avantajı var bu konuda. Meselâ, altyapıyla ilgili bir avantajımız var, kablolu altyapıyla ilgili. Nedir bu? Türkiye telekom altyapısında Avrupa'ya göre biraz geç kaldığı için, en geç teknolojiyi, en yeni olan teknolojiyi kullanmak zorunda kaldı. Öyle olunca bizim altyapımız, çoğu Avrupa ülkelerinkinden daha iyi. Buna iktisatta *advantage of the backwardness*; yani, geri kalmışlığın avantajı deniyor. Bu avantaj, meselâ Kongo gibi Afrika ülkelerinde de söz konusu. Bu ülkeler hiçbir telekom altyapısı kuramamış, ama doğrudan cep telefonuna geçtikleri için o altyapı için harcamacakları milyarları harcamamış oluyorlar. Bu da geri kalmışlığın avantajı olarak ortaya çıkıyor. Fakat alt yapı konusunda asıl avantajımızı, Türk Telekom'un özelleştirilmesinden sonra göreceğiz. Bu yapıldığı takdirde, yani bu ka-

radan giden normal, klâsik hatlar, *land-lines* dediğimiz hatlar konusunda rekabet olduğunda, ümit ediyorum, çok daha ucuza, çok daha kaliteli bir internet altyapısına kavuşacağız. Bildiğiniz gibi, 2004 itibariyle, telekom da özel rekabete açılmış oldu..

Türk Telekom'un tamamen özelleştirilmesi veya bu sektörün rekabete açılmasıyla bir takım yeniliklerle karşılaşacağız. Bunun vatandaşlara ne gibi faydalar sağlayacağı üzerinde biraz duralım isterseniz.

Bununla ilgili olarak yaşadığım bir tecrübeyi aktarabilirim. 2000 senesinde, İngiltere'de *Msc* öğrencisi olarak bulunduğum sırada, devlet, telefon sektörünü rekabete açtı. Yani orada hem devlete ait bir şirket olarak *British Telecom* var, faaliyetlerine devam ediyor, hem de özel şirketler var. Onlardan bir tanesi de "NTL WORLD" diye bir Kanada firması idi. 2000 yılının Ocak ayında *NTL World British Telecom* ile ciddi bir rekabete girdi. Daha fazla müşteri sağlayabilmek için dedi ki, 2000 yılı Nisan ayının başından itibaren bana abone olan herkese internet bedava. Yani hem sabit ücret ödemiyorsunuz hem de bağlantı ücreti; tamamen bedava. Bu promosyon İngiltere için bile biraz fantastik geldi bana. Çünkü orada *British Telecom*'a internet bağlantısı için ayda 40-50 sterlini bulan ücretler ödeniyordu. Nitekim, Nisan 1 itibariyle dediklerini yaptılar. Saatlerce bağlanıyorsunuz ve hiçbir ücret ödemiyorsunuz.

Demek ki internete bağlanma konusunda resmî telekomların rekabete açılması önemli bir atılım sağlayabilecek. Çünkü, biliyorsunuz, bunların alt yapı yatırımları sabit. Yani 1000 kişi de internete bağlansa 1 kişi de, o şirket o alt yapıyı, zaten o harcamaları yapmış oluyor. Yani, ekstra, marjinal bir katkıının, marjinal bir abonenin şirkete maliyeti sıfır. O yönden de, internet erişim oranı açısından Türkiye'nin önünü açık görüyorum.

Burada Türk halkının teknolojik aletlere olan ilgisini ve sempatisini de unutmamak lâzım.. Biz aslında teknolojik şeylere yatkın bir milletiz. Yani heyecan duyarız. Bunun en iyi örneği cep telefonu; cep telefonu sahipliğindeki hız.

Epey öndeyiz bu konuda.

Evet, sayıyı değil de, hızı ben ön plâna çıkarmak istiyorum. Artış oranını, yani o ivmeyi baz alarak Avrupa ülkeleriyle karşılaştırsak, değil Avrupa bütün dünya ülkelerine göre bile ileri olabiliriz. Bu da halkın yeni teknolojiye yatkın olduğunu gösterir. Bu yatkınlık önemli bir sermaye. Telekomun alt yapısının yeni fiber optik kablolardan oluşması, uydu teknolojileri ve Telekomun 2004 itibarıyla özelleştirildiği düşünülürse ben önümüzdeki 3 yıl içerisinde şu an da istatistiklerde %16 görünen rakamın hızla ikiye, üçe katlanacağını düşünüyorum.

Bilgi teknolojileri (BT) ürünlerine uygulanan KDV vergisini yüksek buluyor musunuz?

Tabii, bu bilgisayara ne ürünü olarak baktığınıza bağlı. Bunu kültür ürünü olarak görürseniz, kitap gibi KDV alınması lâzım. Ama Avrupa'da bile bu böyle değil. Yalnız, CD'ler için Avrupa Birliği'ni kapsayacak bir kararın çıkarılmasıyla ilgili tartışmalar var. CD'lerin kültür ürünü olduğu, dolayısıyla kitap gibi vergilendirilmesi gerektiği düşünülüyor. Bildiğim kadarıyla BT ürünleri bizde gümrük vergilerinden muaf. Gümrük vergisi açısından değil ama KDV açısından bir pahalılık söz konusu. En azından bu e-devlet atılımı çerçevesinde, madem biz internet erişim oranı olarak AB'nin epey gerisindeyiz, hiç olmazsa bu rakamlar %45-50'lere varıncaya kadar, bir anda değilse de, 3 sene 4 sene içinde KDV'yi sıfırlarsak veya hut kitap/kül-tür ürünü kategorisinde değerlendirecek, ha-zinenin kaybedeceği miktara karşı ülkenin global anlamda kazanacağı

miktar düşünüldüğünde böyle bir politika-nın efektif olacağı kanısındayım..

E-devlet de e-ticaret gibi çok yeni bir kavram. Kavrama açıklık getirerek e-devlet'in tarihinden biraz bahsedebilir misiniz?

Şunu söyleyebilirim: 1999 yılında e-devletin kamu hizmetleri sunumunda performansı arttırıcı etkisi konusunda bir tez çalışması yapmayı düşünmüştüm. Yaptığım taramada konu ile ilgili Türkçe kaynak bulmada epey zorlanmıştım. Girdiğim bütün veri tabanları ve bilgisayar üzerindeki aramalarda ancak birkaç makale karşıma çıkmıştı. Hatta, İngilizce kaynak bile birkaç kitaptan ibaretti. Makale olarak da sınırlıydı. Demek ki, e-devletin akademik dünyada tartışılmasının tarihi 3-5 seneyi geçmiyor.

Ama e-devlet tarihini tam olarak tahlil edebilmek için her şeyden önce bu kavramdan ne anladığımızı ortaya koymalıyız. Eğer kamu hizmetlerinin sunumunda salt bilgisayar teknolojilerinin kullanımını kast ediyor-sak, o zaman 20-30 sene geriye gitmemiz gerekir. Bu Türkiye için de geçerli. Bazı kurumlar, örneğin Kara Yolları Genel Müdürlüğü bundan 40 yıl önce ilk bilgisayar alan kuruluşlardan. Muhasebe servislerinde, maaş hazırlamada, maaş otomasyon programlarında bilgisayarlar kamuda epeyce bir süredir kullanılıyor. Ama ben e-devletten bunu anlamıyorum ve bunu kastetmiyorum. Bir kere E-devletten bahsedebilmek için mutlaka internet bileşeni olacak. Yoksa BT yatırımlarını veya BT'ye bağlı otomasyon projelerini kastetmiyoruz. Kamu hizmetinin internet kullanılarak vatandaşa internet üzerinden sunulması ve onların resmî dairelere gelmeden, yani memur huzuruna çıkmadan...

Sıraya girmeden?

Evet, sıraya, kuyruğa girmeden yapılması. Zaten bunun için e-devleti tanımlayan İngilizce çarpıcı bir ifade var; “*don't be in line, be online.*” Yani *in-line* olma *on-line* ol diyor. *In-line*, bildiğiniz gibi, kuyrukta beklemek anlamına geliyor. Yine e-devlet için kullanılan bir başka “*catchword*” şudur: “*one stop, non-stop.*” Bu da e-devlet portallarını gündeme getiriyor. Değişik kurumlar internet üzerinden hizmet sunabilir, ama 120 tane ayrı kurumun 120 tane web sayfası var. Hangisi nerede? Hangisi hangi işlemi yapar? Bu da başlıbaşına bir sorun.

Vatandaş tüm bunları bilmek zorunda olmamalı. Bir tek adrese girmeli ve internet bankacılığında olduğu gibi bütün işlerini orada bitirebilmelidir.

Demek ki, e-devletin en basit safhasından bile bahsedebilmek için bir kere tek bir devlet portalımızın olması gerekiyor. Yani adresi akılda kalıcı bir tek devlet sitesi. Vatandaş oraya girdiğinde o sadece ne yapmak istediğini bilecek. Hangi kurumun hangi işi yaptığını bilmesine gerek kalmayacak. E-devletten topluca bahsedebilmek için en azından birinci aşama bu. Bu anlamda e-devlet tarihinden bahsettiğimizde tarihin çok eski olmadığını görürüz. Lider ülkelerden Singapur var. Amerika'nın *first government* projesi var. Yani portal olarak. İngiltere'nin *UK online* projesi var. Bunların da başlangıç tarihi 1998-1999, yine 5 seneden geriye gitmiyor. O za-man bu tanımladığımız çerçevede e-devlet tarihi için dünyada 5 yıl diyebiliriz. Türkiye için bir tarih vermek ise, konuya neresinden baktığınıza bağlı, ama en azından bir devlet portalını eğer e-devlet başlangıcı kabul ediyorsak biz daha başlamadık. Çünkü henüz Türkiye'nin bir e-devlet portalı yok. Ama kurumların internet üzerinden servis vermesini kastediyorsak, evet 1998'den itibaren bazı emniyet müdürlükleri, belediyeler kendi başlarına değişik projeler yaptılar ve

bazı hizmetler sunmaya başladılar. Bunun sayısı da her geçen gün artıyor. 2001 yılında DPT uzmanı M. İnce'nin yaptığı bir araştırmada hâlâ web sitesi olmayan bakanlıklar ve Anayasal kuruluşları vardı. En son 2003 Kasım'ında ve bundan 1 ay önce bir rapora temel olmak üzere benim yaptığım bir taramada artık web sitesi olmayan hiçbir bakanlığın, resmî kurumun kalmadığını gördüm. Yerel yönetimlerin, belediyelerin, vilayetlerin tamamının, kaymakamlıkların web sitesi var. Eğer internet üzerinden bilgi sunulmasını ve e-mail servisi verilmesini e-devlet olarak kaydedecek olursak, bu aşamada, biz, dağıntık da olsa e-devlete geçmiş sayılırız. En azından e-devlet gelişim oranlarından birinci aşamasını şu an yaşadığımızı rahatlıkla söyleyebiliriz.

Peki bu konuda dünyada ne gibi çarpıcı uygulamalar var?

Evet, dünyada en çarpıcı uygulamalar Singapur, Amerika ve Kanada'da var. Singapur lider ülke kabul ediliyor. Niye? Kamuyla ilgili 114 tane işlem internet üzerinden başlatılıyor ve sonuçlandırılabilir. Örneğin, pasaport alacaksanız, internette başvuru formunu dolduruyorsunuz, fotoğrafınızı tarayıcıdan geçirip forma iletirsiniz ve formu *on-line* gönderiyorsunuz. Ertesi gün pasaport adresinize geliyor. Buna benzer 114 tane resmî işlem vatandaş evinden ayrılmadan internet üzerinden yapılabilir. Dolayısıyla Singapur bu alanda lider ülke kabul ediliyor. Amerika'da Arizona eyaletinde sürücü ehliyetleriyle ilgili bir proje başlatıldı (1998), bu projeye göre sürücü ehliyetinin yenilenmesi işlemi internet üzerinden yapılıyor. Yerel yönetim bir bilgisayar şirketiyle anlaşmış işi *outsourc*e yaptı. Tüm kuruluş ve işletme masraflarını ilgili firmanın karşıladığı bu projede firma işlem başına *cent*lerle ifade edilen bir ücret alıyor. Belediye de normal kağıtla başvurudan daha düşük bir harç alıyor. İşlemden üç taraf da

memnun. Bu süreç çok hızlı işliyor. Gelişmeleri takip etmek için web sitelerine sıkı takip etmek gerekiyor. Meselâ Amerika'nın www.first.gov adresinde, İngiltere'nin www.ukonline.uk adresinde her gün yeni hizmetlerin internet üzerinden devreye sokulduğunu görüyoruz.

Kavramı daha iyi anlamak için e-devletle ilgili hizmet kalitesini sınıflandırmamız gerekiyor. E- devletın de aşamaları var. "E-government maturity level" denilen bu aşamaları OECD dört gruba ayırıyor. Birincisi *information* aşaması. Bilgi sunma. Bu aşamada kurumlar web sayfalarında broşür türü tanıtıcı bilgileri, yani broşür gibi kağıda basılı değil de, internet üzerinde sunuyorlar. Bir de e-mail adresleri mevcut. İhtiyaç olan başvuru formlarını internette yükleyebiliyorsunuz. Artık e-devletın 2. 3. liginde olan ülkelerde bile bu hizmet sunuluyor. Türkiye'de de hemen bütün kurumlar bu hizmeti sunuyor. İkinci aşama ise *interaction* aşaması. Burada siz e-mail gönderiyorsunuz ve hemen cevabı geliyor. Bazı formları *download* edebiliyorsunuz. Sadece bilgi alma değil, başvuru formlarını indirip doldurabiliyorsunuz. Üçüncü aşama da *transaction* aşaması. Burada hem formu dolduruyorsunuz, hem gönderiyorsunuz, form dikkate alınıyor, yani ona göre işlem yapılıyor ve hem de transfer yapılabiliyorsunuz. Meselâ vergi ödemelerini, herhangi bir ücret yatırılacaksa onu internet üzerinden yatırabiliyorsunuz. Dördüncü aşamada ise tek bir devlet portalı var. Sizin bir vatandaşlık numaranız var. Bu numarayla giriyorsunuz ve yapılabilecek tüm işler internet üzerinden yapılıyor. Siz o numarayla girdiğinizde, e-devlet portalı sizi tanıyor ve örneğin, ehliyetinizin süresinin geçtiği uyarısını ekrana getiriyor, filanca vergiyi henüz yatırmadığınızı belirtiyor. Bu aşama son aşamadır. Bunun olabilmesi için devletin bütün resmî kurumlarındaki bilgile-

rin birbirleriyle irtibatlı olması gerekiyor. Yani nüfus bilgileriyle ehliyet bilgileri, ehliyet bilgileriyle sağlık bilgileri, sağlık bilgileriyle tapu bilgileri hepsinin birbiriyle irtibatlı olması gerekiyor. Bu aşamaya dört dörtlük geçen ülke henüz dünyada yok.

Biz şu anda hangi aşamadayız?

Biz şu anda ikinci aşamadayız diyebiliriz. *Interactive* hizmet sunanlar var. Tabii bizde henüz tek bir çatı, yani e-portal olmadığı için devlet bazında bir aşamadan bahsetmekten ziyade, kurum bazında gelişmeden bahsedebiliriz. Bazı kurumlar var ki üçüncü aşamada. Meselâ, Emekli Sandığı buna örnek. Emekli Sandığı bütün reçete uygulamalarını, eczane ödemelerini internet üzerinden yapıyor. Bu bir *transaction*dır. Para aktarılıyor ve hizmet görülüyor.

E-dönüşüm Türkiye projesiyle ilgili olarak bu güne kadar yapılanları da değerlendirerek ne tür projelerin hayata geçirileceği hakkında bizi bilgilendirir misiniz?

Hükümetin neler yaptığıyla ilgili "resmî" açıklama yapma yetkisine sahip değilim ben. Fakat web sitelerinde bildirilen, yani herhangi bir vatandaşın da bildiği konular üzerinde bir uzman olarak yorumlar yapabilirim. O çerçevede son hükümetimizin acil eylem plânında kamuya açıklanan 17 değişik icraatın e-devletle irtibatlı olduğunu söyleyebilirim. Yine 58. hükümette 27 Şubat 2003 tarihinde bütün kurumları bağlayıcı olmak üzere Başbakanlık Genelgesi çıkarıldı ve burada daha önce Ulaştırma Bakanlığı, TÜBİTAK, Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı gi-bi değişik kurumların uhdesinde olan e-devletle ilgili uygulamalar tek bir çatı altında toparlandı ve koordinasyon sorumluluğu DPT'ye verildi. DPT de bu çerçevede yeni bir daire kurdu: Bilgi Toplumu Dairesi. Ve bu çalışmalar bu çatı altında yürüyor. Bilgi Toplumu Dairesi de

kısa dönem eylem plânı adı altında sivil toplum kuruluşlarıyla, üniversitelerle ve bu konunun uzmanlarıyla 8 ayrı başlık altında çalışma grupları oluşturdu. Bunların tavsiyeleri doğrultusunda 73 tane eylem belirlendi. Buna E-dönüşüm Türkiye projesi deniliyor. Demek ki acil eylem plânının ilgili maddelerinin bir nevi açılımı olan bu kısa dönem eylem planında 73 tane eylem var. Burada değişik bakanlıklar var. Bunlar, bu eylemler, detaya girmek istemiyorum ama, yapılması gereken, mantıklı bir stratejiyi takip ederken izlenmesi gereken bütün şartlara sahip. Tabii bu eylemlerin bakanlıklar düzeyinde hayata geçirilmesi için gerekli Başbakanlık genelgesi de 4 Aralık 2004 tarihinde 48 no'lu genelge olarak çıkmış bulunmaktadır. Adından anlaşılacağı gibi buradaki eylemler kısa dönemi, yani nihaî olarak 2004 yılı sonunu hedeflemektedir.

Siz e-liderliğe önem veriyorsunuz. E-devlete geçişte siyasî iradenin rolü ve önemi hakkında dünyadan birtakım örnekler verebilir misiniz?

Evet, buna birkaç örnek. En çarpıcı örnek (bir önceki) Estonya devlet başkanıdır. İsmi Meli'ydı. Kendisi şahsen internete meraklı bir insan. Göreve geldiğinde ilk iş olarak internete bağlanmanın bir insan hakkı olduğunu ilân etti. 1999 yılının sonuna kadar Estonya'daki bütün okulların internete bağlanması için talimat verdi. Bu konuda İngiltere'den, Amerika'dan uluslararası kuruluşlardan destek aldı. Ve açıklanan tarihte ilân edilen hedeflere ulaştı.

Bugün için Estonya pre-baltık ülkelerinden internet bağlantı oranı en yüksek ülke; % 45. Yine 2003 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'yla birlikte e-devlet akademisi kurdular. Şu anda bu akademide en üst düzeyde müsteşarlar ve genel müdürlerden başlamak üzere kamu kuruluşundaki herkesi eğitime aldılar. *E-government Aca-*

demy bizdeki Amme İdaresi Enstitüsü gibi hizmet içi eğitime yönelik bir enstitü. Genel müdürü Ivar Tallo'dan Bakü'deki bir BM toplantısında aldığım bilgiye göre, akademi 2002'nin sonunda kuruldu ve şimdiden Orta Asya Türkî cumhuriyetleri başta olmak üzere bölgedeki üst düzey yetkilileri e-devlet konusunda eğitmeye başladılar. İşte buradaki başarının sırrı projeye en üst düzey siyasî liderlik tarafından sahip çıkılmasıdır. Japonya ikinci örnek olabilir buna. Orada da bizzat devlet başkanı konuyla ilgili nihaî tarihler koydu ve süreci titizlikle takip etti.. İngiltere'de Tony Blair bir başka çarpıcı örnek olabilir. Tony Blair en son seçimlerde e-devlete geçmeyi önemli bir seçim vaadi olarak ilan etti. 2005 sonunu hedef olarak ortaya koydu. O tarihe kadar e-devletle ilgili yapacağı eylemleri taahhülle, bir nevi bizim hükümetin acil eylem plânı gibi, bir eylem plânı ortaya attı ve iktidara gelir gelmez ilk yaptığı iş *e-envoy* isminde Devlet Bakanı seviyesinde sorumlu bir Bakan atadı. Yine Hindistan'ın Ultra Pradesh eyaletinin Başbakanı, şahsen bu konularla ilgilenen birisi. Ve çok kısa sürede e-devletle ilgili projeler uygulayarak bütün Hindistan'daki diğer eyaletlere örnek çalışmalar içerisine girdi. Demek ki burada siyasî liderlik önem kazanıyor. Yani halka taahhüt verilmesi ve bürokrasinin motive edilmesi açısından önem kazanıyor.

Kamudaki yolsuzluklardan herkes şikayetçi. Bazı hâllerde kronikleşen bu yolsuzluğa karşı mücadelede internetten nasıl yararlanılabilir? Şeffaf bir kamu yönetimi e-devletle gerçekleştirilir mi?

Şöyle yararlanabiliriz. Her şeyden önce e-devlet kapsamında *E-procurement* diye bir başlık var. Yani elektronik ihale. Yani devlet yapacağı bütün ihalelerin şartnamesini internetten yayınlıyor. Kimlerin katılacağı, hangi tarihte olacağı ilan ediliyor. Bir kere ilgili firmanın ihale kaçırma ihtimali yok. Yani

ihaleler sadece eşe dosta haber verilir, onlar arasında bir şey yapılmaz. Buyurun bu bir şeffaflık zaten. Bir diğer aşaması, internet üzerinden ihaleye katılabilmesi ve ihalenin sonucunun internet üzerinden alınabilmesi. Bu da önemli bir şeffaflık. Yine bilgi teknolojileri-nin girdiği her yerde bir hususu gözden kaçırmamak gerekiyor. Yani e-devlet olmadan önce de, bilgi teknolojilerinin otomasyon programlarıyla kamuya girdiği aşamada bile şu vardı: Kamusal bir işleme bilgi teknolojileri ne kadar giriyorsa memurun inisiyatifi o kadar azalıyor. Keyfilik, gizlilik, bu hükümet işidir, resmî iştir, devlet sırrıdır gibi kavramlar ortadan kalkıyor. Zaten bilgi edindirme diye bir yasa çıktı biliyorsunuz. Bu bahsettiğimiz 73 eylemin içerisindeydi. Yani e-devletin önemli bir parçası. Neler devlet sırrıdır neler değildir bu net olmalı ki, şeffaflık ortaya çıksın bu net olmalı ki, hangi bilgiler internet üzerinden sunulacak o ortaya çıksın. Ayrıca bu çok önemli bir altyapı yasaşdır.

Demek ki, e-devletin ortaya çıkması memurun keyfilğini ortadan kaldıracak. Her şey tarihli, saatli, makbuzlu ve internet ortamında *online* yapıldığı için herhangi bir suistimal fırsat kalmayacak. Bir de yapılan tüm işler elektronik ortamda, elektronik akış sistemi içerisinde yapıldığından kayıt altına alınacak. Kayıt altına alınan her yerde de şeffaflık olur. Ve buna bağlı olarak da suistimal ve yolsuzluk olmaz. Hiç mi olmaz? Hayır. İnsanın olduğu her yerde yolsuzluk da olur. Hatta buna Batılı bir yazar *e-corruption* ismini veriyor. Yani e-devlet gibi bir de e-rüş-vet'lerle karşılaşabiliriz. Ama kimler yapabilir bunu? Klâsik yaşlı memurlar bunu yapamaz, bunu internetten çok iyi anlayan, bilgi teknolojilerine hâkim, bu işin hilesini, *hacker*li-ğini yapan kişiler yapabilir. Yapar ama, unutulmamalı ki, bunun yapılması kadar takibi de kolaydır. Cezalandır-

ması da kolaydır. Bir kere yapar. Yani neticede bugün olmasa da yarın yaptığı şey ortaya çıkar. "Rüşvetin belgesi olmaz, ikimiz arasındadır" yaklaşımı burada geçerli değil, iz bırakmak zorundadır. Yani bir kere yapar. İkinciye yapamaz.

Peki insanların internet üzerindeki işlemlerinde duyacakları güvenlik endişeleri nasıl giderilecek? Gelecekte bilgi teknolojilerine bağlı olarak güvenlik, bizi fazlasıyla meşgul eden bir konu olacak. Bununla ilgili birtakım öneri ya-hut öngörüleriniz var mı?

Burada insan zekası yarışacak. Bunu kabul edelim. Yani e-devlet deyince neticede işin içinde *software* yani program var. Programı kim yapar, insan yapar. İnsan beyni yapar. Programı yapan insan beyni olduğuna göre mutlaka boşlukları olacaktır. Bir başka insan beyni bu boşlukları keşfedebilir ve suistimal edebilir. Bu ihtimal dâhilinde, bunu sıfırlamak mümkün değil. Ama kâğıt bazlı işlemlerde bu boşluklar yok mu? Yani şu anda yürüyen işlemlerde âlâsıyla var. Yani imzası taklit edilemeyen kaç kişi var? Çoğu resmî işlemlerde mühür yok zaten. Bakan, müsteşar, vali imzalarının çoğunda mühür olmaz. Yani bakın çok istisnâidir. Bu, demek ki elektronik ortamda da olacak. Ama ben daha az olacağı kanaatindeyim. Çünkü 128 bitlik şifreleme tekniğiyle çalışıyor bu *transaction*lar. Bu şu demek: En güçlü bir bilgisayarla bile bir şifreyi çözmek için bir hafta uğraşmanız gerek. Ama ben, hem zorunlu hem de tedbir olarak alınması gereken konu ne dersiniz, hukuku buna uydurmak derim. Yani burada sıkıntı şu; internet üzerinden suç işlenecektir. *Sibercrime* deniyor buna zaten. Bu arada yolsuzluk da yapılır. Ama az önce dediğimiz gibi, iz bırakılacağı için, yakalanır. Yakalanır ama buna verilecek cezaî müeyyide TCK'da yoksa; ceza hukukunda suçların şahsîliği ilkesi geçerli olduğu gibi, suçların tanımlanma ilkesi var. Yani siz

açık ve net olarak kanunda geçmeyen bir suçla kimseyi itham edemezsiniz.. Öyle olunca, “siber suçların” tanımlanması konusunda hem hukukî alt yapısı olan hem bilgi teknolojileri alt yapısı olan multi-disipliner hukukçulara ihtiyaç var. Bunlar bilgi teknolojilerini çok iyi anlayacaklar ve orda ne gibi hatalar yapılacağını bilecekler ve ona uygun yasalar geliştirecekler. Ülkemiz açısından bakacak olursak, bu bahsettiğimiz acil eylem plâni içerisinde Adalet Bakanlığı'na verilen görevler arasında bu tip siber suçlarla ilgili Türk Ceza Kanunu ve diğer kanunları değiştirme görevi de var. Yani bu hususta da bir çalışma yapılacak, hatta devam ediyor, yapılıyor.

Şimdi söyle bir endişe dile getiriliyor: Bilgi teknolojilerinin hayatımıza girmesiyle birlikte biz demokrasi güçlenecek, özgürlükler artacak diye beklerken, bu sefer daha baskın, her şeyi gözetleyen, her şeyi denetleyen bir devlet ortaya çıkacak ve gözetim toplumuna dönüşeceğiz. Mesela, hakkımızdaki bilgilerin tek bir merkezde toplanması tedirginlik yaratabiliyor. Siz bu iddiaları ciddi buluyor musunuz?

Bunun bence ciddiye alınacak yönleri var. Bunun üzerinde durulmalı, tartışılmalı. Bilimsel panellerde bunlar konuşulmalı. Bu konuda araştırmalar, tezler yazılmalı; master ve doktora çalışmaları yapılmalı. Bu saha maalesef ülkemizde çok bakir bir alan. Hatta bu konuyla ilgili lisans programı hiç yok. Yüksek lisans programı birkaç üniversitede yeni açıldı. Fakat içeriğine baktığımız zaman hep bilgisayar mühendisliğine dayalı dersler. Oysa e-devlet bilgisayar mühendisliği disiplini değil, kamu yönetimi disiplini. Bununla ilgili epey kafa yorulması gerekiyor. Ama bir fikir vermesi açısından şunu diyebiliriz:, Fransız düşünürü Foucault bir eserinde *panoptican* hapishanesinden bahseder. Burada bir hapishane dizaynı söz konusu. Daire şeklinde, dairenin kenarlarında odalar var,

hücreler. Ortada yüksek bir gözetleme kulesi var. Kuledeki bekçi bütün hücreleri gözetleyebiliyor, takip edebiliyor. Ama odadaki mahkûmlar bekçiyi göremiyor. Öyle olunca her an takip ediliyormuşunuz izlenimi olduğundan, mahkûm hiçbir zaman rahat hissedemiyor kendisini. Panoptikan hapishanesi bu. İspanyol kökenli ABD'li yazar Manuel Castells (bilgi teknolojilerinin ne getireceği üzerine eserler yazan önemli bir isim) bilgi teknolojilerinin insanları bir nevi panoptikan hapishanesine sokacağını savunuyor (Bkz: Manuel Castells, *Information City*). George Orwell'ın *Big Brother*'ının gerçekleşeceği gibi öngörüler var. Bu teknik olarak mümkün mü? Mümkün. Kredi kartı olan herkes, cep telefonu olan herkes rahatlıkla takip edilebilir. Sizin nereden alışveriş yaptığınız, ne tür ürünleri tercih ettiğiniz hangi yiyeceklerle ilgilendiğiniz, hangi tür içkileri içtiğiniz veya içip içmediğiniz gibi hususlar en ince ayrıntılara kadar takip edilebilir. Çünkü siz kredi kartı *slip*ini alırken o bilgiler, *visa*'ysa anında *visa*'nın Amerika'daki merkezine gidiyor. Bir suretinin de oradan istihbarat birimlerinin merkezine gitmediğini ben şahsen bilmiyorum. Teknik olarak gidebilir mi? Çok basit. Gidebilir, hem de göz açıp kapayıncaya kadar. Cep telefonları zaten üzerinde hangi istasyona yakın olduğunuz yazıyor, yani sizin hangi istasyona yakın olduğunuz biliniyor. Hatta SIM kartı olmadan bile telefonla arayabiliyorsunuz. Telefonunuz SIM kartını çıkarın 112'yi arayın, aradığını göreceksiniz. Yani çalışan bir telefon takip edilebilir. Bu da doğru. Dinlenebilir mi? Dinlenir. Çok da basit dinlenir belli bir merkezden. Hatta dünyanın herhangi bir yerinden cep telefonları dinlenebilir. Neden? Uyduya çıkıyor, uydudan da başka bir yere alınabilir. Ama burada suç, teknolojinin mi yoksa teknolojiyi uygulayan, yani kamu erkini kullanan kafaların demok-

ratik olup olmaması mı bunu tartışmamız gerekir? Bunu biraz daha açmak için, teknolojinin hiç uğramadığı bir Afrika veya bir Ortadoğu ülkesi veya bu bahsettiğimiz sıralamalardan 3. ligin en sonunda yer alan bir ülke düşünelim. Burada diktatörlük yok mu? Burada *Big Brother* yok mu? Var. Hem de alâsı var. O hâlde diktatörlüğü teknolojiden bağımsız düşünmeliyiz. Bir ülke zaten diktatörlükse teknoloji diktatörün işini kolaylaştırır. Bir ülkede demokratik değerler ön plândaysa teknoloji onun işini de kolaylaştırır. Teknoloji burada araç. Biz o zaman teknoloji üzerinde yoğunlaşırken, bunun bir araç olduğu fikrinden çok fazla uzaklaşmadan, ülkedeki hâkim yönetim felsefesinin ne derece liberal ve demokrat olduğu ve bunun olması için neler gerektiği konusunda daha fazla kafa yormamız lâzım.

İnternetle birlikte dile getirilen konular arasında e-seçim ve e-referandum da var. Biraz da bununla ilgili konuşalım isterseniz.

Şüphesiz e-demokrasi e-devletin tekamül etmiş hâli. Bir anlamda daha önce saydığımız e-devlet aşamalarından dördüncüsü. Aslında e-seçimi beşinci aşama olarak da düşünebiliriz. Yani e-referandum, e-seçim gibi. Bu bir hayal değil.

Dünyada bunun örnekleri var değil mi?

Örnekler var. En son örnek de bu meşhur Arnold Schwarzenegger'in kazandığı California seçiminde e-seçim olduğuna dâir ben BBC'nin web sayfasında bir açıklama okudum, detayını bilmiyorum. Ama olabilirliği çok yüksek bir şey bu. Şöyle düşünün; bugün bankamatik her köşede var değil mi? Bankamatiklerin programını değiştirerek, bunları seçimatik hâline getirebilirsiniz. Yani hiçbir *hardware* değişikliği yapmadan bütün bankamatikler iki günlüğüne seçimatik olabilir. İkincisi, zaten insanlar bankamatik-ten para çekme, yani şifre girerek bir

işlem yapma konusuna alışkanlık kazanmış durum-dalar; orada zaten menü çıkıyor dikkat ederseniz, para çekmek, havale etmek. Bizim programımız öyle demesin, partilerin listesini çıkarsın. Orada zaten 4-5 düğme var. Seçmen bunlara basarak hem partiyi hem de milletvekilini tercihli olarak seçebilir. Demek ki bu *fizible* bir şey. Ama o kadar internete bağlanan kişi var mı? Az önce %16 dedik. Herkesin de evinde olması gerekmiyor zaten. Çünkü normal günümüz seçimlerinde de sandık herkesin evine gitmiyor. İnsanlar sandığın olduğu yere geliyor. Ve o hantal sistemden geçiyorlar. En az 10-15 dakikasını alıyor kişinin. Bütün okullarda *Kiosk* dediğimiz bu dokunmatik ekrana sahip internet makinaları olduğunu düşünün. Kurulur, bir defa alınır. Orada insanlar gelir, kimlik numaralarını -bu 11 haneli kimlik numarası (zaten ona geçilecek, bütün bu numaralar kaldırılacak)- girer, şifresini girer. Ondan sonra partiler ekrana gelir. Partiyi seçer, ilgili milletvekilini girer. Dolayısıyla hem partileri hem de tercihli olarak ilgili milletvekillerini vatandaşlar seçebilirler. Herkes o seçimin olduğu okula gelmek zorunda da kalmaz. Evinde internet varsa evinde girer. Çünkü zaten sistem iki kere girişi reddedecek. Evinde olmayanlar okula gidip kullanabilir. Orada da sandık müşahidine vesâireye gerek yok. Oy çalınması, sandıkların çöplerde bulunması gibi geri kalmış ülkelere ait manzaralardan da kurtuluruz. Her bir seçimin maliyeti trilyonları da bulmaz. Bir seçim için yapılacak masrafla bu sistem kurulur ve yüzlerce seçim ve referandum için kullanılabilir. Bir konu tartışılıyorsa, ülke gündeminde sıkıntı yaratıyorsa, yani her kafadan bir ses çıkıyorsa, Anayasa ve yasalarda yapılacak değişikliklerle elektronik referandum yolu açılır. Başbakan der ki, ben çok tartışılan filanca konuyu önümüzdeki pazar saat 17:00'de elektronik referanduma açıyo-

rum, tüm vatandaşların katılımını bekliyorum. Saat 18:00'de de sonuç ortaya çıkar. Yani bu olmayacak bir şey değil.

İnternete ve özelde de e-devlete yönelik dünyada hızla büyüyen bir ilgi söz konusu. Siz ülkemizde e-devlet konusunun yeterince iyi anlaşıldığını düşünüyor musunuz? Değilse neler yapılmalıdır? Meselâ, üniversitelerde neler yapılıyor bu konuda?

Tabii bu konuda ben, normal, sıradan bir vatandaş, bu konuyu bilen birisi sıfatıyla bilgi veriyorum. Yani bu konuda yetkili değilim, tekrarlayım. Az önce söylediğimiz gibi lisans düzeyinde bu konu ele alınmıyor. Oysa bu işin eğitimine ilkokuldan başlamak gerekiyor. Anadolu'nun çoğu yerinde okullarda bilgisayar laboratuvarları var ama kapısı kilitlidir. Hatta hiçbir öğrenci girmeden, müdür de korktuğu için, hesap sorarlar diye, onun üstüne toz örtülerini koymuştur ve 3-4 sene sonra giderseniz, yani bu benim başımdan geçtiği için söylüyorum, bilgisayarlar pırl pırl ama 8083-8086 işlemci, artık hiçbir işe yaramayan şeyler. Yani çöpe atılacak şeyler. Demek ki bu konu bir eğitim politikası hâline getirilmeli. Her şeyden önce bilgisayar öğretmenlerini yetiştirici bir çalışma yapılabilir. İnternet okur-yazarlığı, *IT literacy* deniyor buna zaten. Yani artık ülkelerin gelişmişlik göstergelerinde kağıt okur yazarlığı dışında, bilgisayar, *computer literacy* veya *internet literacy* rakamları da dikkate alınıyor. Aslında yeni nesiller için bu çok zor değil. Çünkü bütün küçük çocuklar, büyüklerden çok daha heyecanlı ve daha başarılı. Eğitim yoluyla bu verilmeli. Bunun dışında üniversite seviyesinde, lisans seviyesinde ve kamu yönetiminin bir bölümü olmalı. Kamu Yönetimi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukuk Fakültelerinde bir bölüm olmalı. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde de bunlar aşılmalı. Ülkemiz için, ülkemizin genç nüfustan oluşması bir potansiyel. Bilgisayarlaşma hızı aç-

sından da biz çok ilerdeyiz. Böyle Kars'da, Ardahan'da yani Türkiye'nin en ücra köşelerinde -kimisi uluslararası anlaşmalar çerçevesinde- köy okullarında bile bilgisayar olduğunu biliyorum. Demek ki bizim alt yapı sorunumuz olmakla birlikte, ölümcül sorunumuz o değil. Bu konunun ehemmiyetiyle ilgili siyasal liderlik de aslında var görülüyor. Çünkü acil eylem plânında o kadar madde-nin olması, Başbakanlık Genelgesi başlı başına e-devlet için bir devrim veya dönüm aşaması. Yani bir uzmanın söylemesi gereken her şey o genelgede var. Burada helva hikâyesi, yani helvayı yapacak lâzım. Bunun için önerim bu işi koordine etmekle görevli olan kurumun daha yetkili ve daha etkin çalışmasına zemin hazırlayacak yeni bir örgütlenme, yeni bir strateji benimsemesi olacaktır. Bu yapıldığı taktirde hızlı bir şekilde acil eylem plânının hayata geçirilmesiyle, özellikle yasal çerçevenin çizilmesiyle, bunların içerisinde elektronik imza başı çekiyor (ki şu anda yasalastı), siyasî desteğin devamı ve başarılı bir bürokratik liderlikle ülkemizin 3 ilâ 5 yıl içerisinde bir Singapur'u yakalaması mümkün. Bu konuda umutluyum ben.

E-devlet projelerinin hayata geçirilmesi için kamuda yapılacak örgütlenmenin nasıl olması gerektiği konusunda farklı fikirler var. Bakanlık olsun diyenler var. Müsteşarlık düzeyinde olsun diyenler var. Siz nasıl bir örgütlenme öneriyorsunuz?

Örgütlenme, evet bunun değişik şekillerde dünyadaki örneklerine bakmak lâzım. Komite şeklinde, yani yüksek kurul bizdeki, örgütlenenler var; Japonya bir örnek. Bakanlık şeklinde var; G.Kore bir örnek. Müsteşarlık şeklinde örgütlenenler var. Devlet bakanlığı şeklinde, İngiltere, *e-embassy* şeklinde örgütlenenler var. Ama hepsinde ortak bir şey var: Bu örgütün en üst düzey yetkilisi doğrudan Başbakana sorumlu. Bunun bir kere altını çizelim. Demek ki bizzat Başba-

kanlık düzeyinde bütün bürokrasiye hükmedebilecek, bütün bürokrasiyi bağlayıcı bir yetki potansiyelinin olması lâzım; hangisini seçecek olursak olalım. Bakanlığın ben doğru bulmuyorum. Şu aşamada doğru bulmuyorum. Çünkü, klâsik bir Bakanlık dizayn edilmesi, bir sürü Müsteşarlıklar, Genel Müdürlükler ihdası demek; yüksek göstergeli yerler. Burada maalesef ülkemizde henüz kamuda insan kaynakları plânlaması modeli yok. Böyle olunca bu yüksek yerlere hangi kriterlere göre kimler atanacak? Bu belli değil, muğlak. Buralarda oranın uzmanlığı değil de ek göstergesi ön plâna çıkacak; ve o işin ehli olan ve olmayan kişilerle hantal bir bakanlık yapısı. Zaten o bakanlığın yer bulunması, yerleşmesi, vs. zaten 1,5-2 sene sürer. Çevre Bakanlığının buna bir örnek, başarısızlığa bir örnek. Nitekim sonradan birleştirildi Orman Bakanlığıyla. İl teşkilatlarını bile 4-5 senede kuramadı Çevre Bakanlığının, fonksiyonunu yerine getiremedi. Dolayısıyla bir kere klâsik Bakanlık düşünemeyiz. Böyle hiyerarşiye bağlı. Belki kendine özgü bir Bakanlık. Ama onun için de erken. Çünkü böyle bir Bakanlık kuruldu diyelim. En mükemmel atamaları da yaptık. O Bakanlık için özel kriterler getirdik; bütün personel yabancı dilden 80 ve yukarı alacak; IT ile ilgili master ve yukarı tahsili veya tecrübesi olacak bu konuda, dedik. Ve hemen de başlattık. Bunlar olmaz da oldu diyelim. Yapacağı ilk iş ne? Bu işin plânlamasını yapmak; bir eylem plâni hazırlamak. Bu zaten şu anda yapılıyor. Bu şu anda DPT'deki birim tarafından yapılıyor. O zaman biz şu an yapılan daha iyi nasıl yapılır ona kafa yormamız gerekiyor. Bunun için de yatay hiyerarşiye dayalı, içinde özel sektör, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve taşra yöneticilerinin de yer alacağı bir yapılanmaya gidilmeli. Burada belediyeler ve vilayetlerden temsilciler de bulunmalı. Çünkü bütün plânlamalar ülkemizde

Ankara'dan yapılıyor ve taşrada uygulanması isteniyor. Oysa taşrada da bugün yetişmiş, kendi konularında uzman, yabancı dil bilen, dünyayı takip eden insanlar var. Taşra demek köy demek değil. Bugün internet ve diğer iletişim teknolojileriyle taşrada merkezden çok daha iyi gelişmeleri takip eden kadrolar var. Hatta bunların artıları da var; bunlar halkla iç içe ve uygulamanın içinde. Öyleyse, taşradaki bu konuyla ilgili uzmanları da bizim mobilize etmemiz gerekiyor. Yani ülkenin elindeki bütün bilgi ve beyin potansiyelini mobilize ederek oluşturulacak bilgi toplumu stratejisini onlardan da alınacak enerjiyle birlikte belirlememiz gerekiyor. Yani, demek ki, yatay örgütlenme ve dış bilgilere açık *-collabrative* di-yorum ben buna- dayanışmacı bir mantıkla hazırlanması gerekiyor. Yani kendine özgü bir yapılanma geliştirmemiz gerekiyor. Oysa klâsik bir Bakanlığın klâsik bir Genel Müdürlüğü veya sıradan bir Daire Başkanlığı örgütlenmesi ve yaklaşımıyla e-devleti başarmamız mümkün görünmüyor. Bilişimsizliğin maliyetinin sadece bürokraside 16 milyon dolar olduğu söyleniyor, yani bürokratik işlemlerden dolayı.

E-devlete geçmemenin bir günlük maliyeti bu, değil mi efendim?

Evet, daha fazla olduğu da söyleniyor. Değişik rivayetler, araştırmalar var bu konuda, detaya inmek istemiyorum. Öyleyse biz prensipleri belirleyelim. Yatay örgütlenme, değişik bilgi kaynaklarını amaca yönelik olarak seferber etme, bilgi teknolojileri ehliyetine sahip kamu görevlilerini ödüllendirici bir yasal düzenleme, teşvik edicilik- bu KPSS benzeri bir sınavla bilgisayar tazminatı ihdas edilmesi olabilir. Bu konuda eğitim, yüksek li-sans, master, doktora, uzmanlık yapanlara ilave dereceler verilmesi olabilir. Bunlar devlete çok az yük yükleyecek ama çok müthiş getirileri olacak basit tedbirler.

liberal düşünce

Bunlar yapılabilir. Bu şekilde dağınık yapıdaki e-devlet projeleri tek çatı altında koordine edilebilir. İleriye doğru, dediğim gibi, Başbakanlığa bağlı bir örgütlenmeye gidilebilir. Bu şekilde bir çözüm düşünülebilir.

Teşekkür ederim.

Ben de teşekkür ederim.